

En artikel fra [KRITISK DEBAT](#)

Danmark og Norge forsøger at genoplive kuldsejlede planer om deportationsbørnehjem i Afghanistan

Skrevet af: **Martin Lemberg-Pedersen** | Offentliggjort: 14. august 2018

Der eksperimenteres med børns liv, ve og vel, og dette står i direkte kontrast til nordiske landes italesættelse af egne praksisser med familiegenforening, uddannelse og omsorg for de børn der ankommer alene til de nordiske asylsystemer.

Afghanske asylansøgere har siden midten af 00'erne været en af de gennemgåede grupper i de europæiske asylsystemer, og tragisk nok udgør uledsagede mindreårige en voksende gruppe af dem. I Danmark er det dog gængs praksis at mange af disse børn, der er adskilt fra deres primære omsorgspersoner, ikke får adgang til asyl, men i stedet bevilges midlertidig opholdstilladelse. Deres status som børn bruges som begrundelse for hvorfor de ikke skal indgå i asylproceduren på lige fod med voksne. Paradoksalt nok efterlader det dem dog yderst sårbare, idet nordiske lande har en udbredt praksis med at tilbagetrække opholdstilladelsen og igangsætte deportations-procedurer i det øjeblik børnene bliver myndige, og ikke længere falder ind under Børnekonventionen. Mange af disse unge er ekstremt udsatte i Afghanistan. De mangler typisk sociale netværk i ekstrem grad, idet mange enten ikke har boet i Afghanistan siden den tidligere barndom, eller aldrig, fordi deres familier flygtede til Iran eller Pakistan.

På kontroversiel vis har Norge og Danmark dog gennem de sidste ti år presset for at åbne denne deportationskorridor endnu tidligere, for at kunne deportere de unge inden de fylder atten år. Idéen er at opbygge et returcenter i Kabul, der kategoriseres som sikkert, hvortil børnene kan deporteres, også mod deres vilje. Vejen mod denne deportationskorridor er gået over multilaterale, fælleseuropæiske og nu dansk-norske initiativer. Op til nu er politikken ikke blevet realiseret, men i siden forsommeren 2018 har Norge øget presset på de afghanske myndigheder betydeligt.

Uddannelse og omsorg i et krigshærgt land?

De danske og norske regeringer italesætter deres vision som "uddannelses- og omsorgscentre", men norsk Røde Kors har dog understreget at man anser dem for at være returcentre, og at disse hvis realiseret vil være lig med at eksperimentere med tilbagesendte børns liv. Der er bred enighed om at sikkerhedssituationen i Afghanistan i lang tid har været dybt foruroligende, og selv områder som nordiske myndigheder kategoriserer som sikre for tilbagesendelse, såsom Kabul, er jævnlige udsat for voldsomme selvmordsbomber, baghold, morterangreb og andre kampe. Adskillige internationale organisationer, direkte involveret i europæisk deportationspolitik, såsom International Organisation for Migration (IOM), EUs politi mission, eller hoteller som norske myndigheder bruger som opbevaringsfacilitet for tilbagesendte har været blandt målene for sådanne angreb.

På det generelle plan er (det ganske usikre) antal af internt fordrevne estimeret til at være steget fra 250.000 i 2008 til 1,2 millioner i 2015. Efter stort EU pres underskrev de afghanske myndigheder en "Joint Way Forward"-aftale med unionen i 2016. Selvom aftalen ikke er juridisk bindende sætter den et mål blev sat på at dens medlemslande skulle søge at deportere over 80.000 mennesker tilbage til landet. Dette blev hurtigt fulgt op af både Iran og Pakistan, der ligeledes begyndte at iværksætte deportationer af flere hundredetusindevis af afghanske flygtninge, hvoraf mange har boet i landene i mere end én generation. Der er altså alle mulige grunde til at antage at den interne fordrivelse vil stige i den kommende tid. Og at sikkerhedssituationen vil forværres yderligere. Dette vil efterlade allerede udsatte børn eller unge deporteret fra nordiske lande som ekstremt sårbare.

For der er en række specifikke farer for børn i denne kontekst. Antallet af børn der lemlæstes eller mister livet fordi de samler bombefragmenter op, eller rammes af Improvised Explosive Devices (IEDs) har været stigende gennem det seneste årti, hvilket også gælder for tvangsrekrutteringen af børn til militser, Taliban eller lokale hær- og politistyrker. Mere tabubelagt er også den i visse landlige regioner udbredte praksis med seksuelt misbrug af såkaldte "dansedrenge." Kombinationen af disse risici betyder at unge afghanere ofte re-migrerer efter at være blevet deporteret.

Historien bag deportationskorridoren

Den norsk-danske politik er kontroversiel, men mens begge involverede regeringer er ivrige efter at præsentere den som innovativ, handlekraftig og udtænkt på eget initiativ, så har den faktisk en forhistorie gennem det sidste årti. I hvert fald fra midten af 2000'erne har et nordeuropæisk netværk af embedsfolk samarbejdet om at skabe en platform for administrative deportationer af afghanske uledsagede mindreårige. Denne embedsværks-forankring er også med til at forklare hvorfor regeringer fra begge sider af Folketinget og Stortinget har forfulgt politikken. Politikere kan komme og gå, mens embedsværket kan bestå.

I 2011 gik Sverige, Norge, Danmark, Storbritannien, Holland og Belgien sammen om det EU Kommissions-støttede pilotprojekt ERPUM (European Return Platform for Unaccompanied Minors). Det er værd at bemærke at da projektet startede havde samtlige ERPUM-lande soldater posteret i Afghanistan, ligesom de i forskellig grad holdt hånden under forskellige af landets myndigheder gennem udviklingsbistand - og dertil hørende donorkrav. Det betyder at deportationskorridoren er forankret i en politisk økonomi, med meget stor asymmetri mellem ERPUM-landenes magt, og de afghanske myndigheders mulighed for at selvstændigt at tilrettelægge egen politik. Den nuværende dansk-norske offensiv må også ses i dette lys.

ERPUM blev koordineret af det svenske Migrationsverket, og selvom Danmark officielt havde status som "observatør", var det danske justitsministerium i realiteten dybt involveret i projektets udformning. Aktindsigter mellem justits- og udenrigsministeriet har således afsløret at observatørstatusen var designet til at omgå det danske retsforbehold for EU-samarbejdet. Pilotprojekt blev vel at mærke til i samme periode som Afghanistans skrøbelige infrastruktur begyndte at falde fra hinanden, og sikkerhedssituationen forværredes. ERPUM løb mellem 2011 og 2014 indtil det blev stoppet igen. Dets mål var at deportere afghanske uledsagede mindreårige fra ERPUM-landene. ERPUM koncentrerede sig om Irak og Afghanistan som primære deportationszoner, men hurtigt trak man følehornene til sig hvad angik Irak, for at fokusere udelukkende på Afghanistan.

Pilotprojektet gjorde brug af en disjunktiv formulering, nemlig at børnene kunne tilbagesendes hvis der eksisterede familienetværk (der fortolkedes meget bredt), værger *eller* "tilstrækkelige modtagelsesfaciliteter." Denne formulering er afgørende, fordi den indebærer at uledsagede mindreårige kan deporteres *selvom* deres familier ikke kan spores. I sådanne tilfælde vil de planlagte faciliteter derfor reelt ende som deportations-børnehjem. Givet de dårlige europæiske erfaringer med sporing af børns familier i Afghanistan må det anses som overvejende sandsynligt at dette vil være centrenes primære funktion. For ERPUM arrangerede adskillige sporings workshops, koordinerende møder, og hyrede IDCU (Identity Checking Unit) til at spore familier i Afghanistan, men alt sammen uden held. I dets løbetid formåede ERPUM ikke at spore en eneste familie således at deportationsprocedurer kunne iværksættes. Resultatet blev at der ikke blev deporteret en eneste uledsaget mindreårige til Afghanistan. Til trods for disse ganske ensidige erfaringer genfinder vi den disjunktive formulering i Joint Way Forward-aftalen fra 2016. Og man kan konstatere at der ikke er blevet foretaget en uvildig evaluering af ERPUM-projektet.

Kritikken af ERPUM

Både forskere og en lang række organisationer har været kritiske overfor ERPUM meget mediebarne fortælling om familiesporing, hvorved deportationer frames som familiegenforening. Kritikken har gået på at siden der mange reelle, succesfulde erfaringer med sådan sporing, tyder det på at den reelle kerne i projektet i stedet er konstruktionen af deportationsbørnehjem. Både UNHCR, UNICEF, Amnesty International, Human Rights Watch og Red Barnet har løbende stillet en række spørgsmål til disse planer, såsom hvor lang tid børn skal opholde sig i sådanne faciliteter, hvordan de vil blive sikret rettigheder og omsorg, samt hvilke sikkerhedsgarantier der kan stilles for sådanne steder.

Ti år efter disse planer først formuleredes mangler der stadig svar på disse afgørende spørgsmål, fordi de involverede regeringer, i Danmark både Fogh-, Thorning-, og Løkke-regeringerne, har nægtet at åbne op for de konkrete planer man har forelagt de afghanske myndigheder. En lang række dokumenter er blevet tilbageholdt eller tykt censureret med henvisning til forhold til fremmede magter. I stedet har man holdt sig til generiske varianter af familiesammenføringsargumentet. Forskning, aktindsigter, kritisk journalistik og pres fra ikke-statslige aktører undervejs i ERPUM-projektet blotlagde dog derudover at de deltagende regeringer fortolkede ERPUMs mål og midler meget forskelligt, med modsatrettede udsagn om hvorvidt deportationer skulle foregå med tvang, om eksistensen af eventuelle centre skulle kunne influere på beslutninger om opholdsgrundlag, og om deportationer skulle iværksættes før forsøg på familiesporing var bragt til ende. Thorning-regeringens justitsminister Morten Bødskov informerede således i 2011 Udvalget for Udlændinge og Integrationspolitik om at eksistensen af et "modtage- og omsorgscenter" ville indebære at børn der skulle blive deporteret dertil automatisk ville undgå at blive sat i en reel nødsituation. Denne passus om reel nødsituation er afgørende fordi den er det sæt regler i udlændingeloven der er designet til at anerkende at uledsagede mindreårige er en særlig sårbar gruppe, der kræver ekstra beskyttelse.

Men mellem 2011 og 2013 blev ministre fra både den danske, norske, britiske og belgiske regering fanget i at udstede fejlagtige garantier om at man samarbejdede med IOM, UNHCR og afghanske myndigheder om deportationer. Garantier som lynhurtigt blev skudt ned af respektivt IOM, UNHCR og det afghanske ministerium for flygtninge og repatriering (MoRR). Dette efterlod et indtryk af at man forsøgte at gå i lånte, humanitære klæder, men ganske uklædeligt har den nuværende norske regering i forsommeren 2018 gentaget flere sådanne påstande.

Sent i 2015 genopstod det politiske pres for en ERPUM-lignende deportationskorridor, og det følgende år kom Joint Way Forward-aftalen, hvis målsætning om accelererede masse-deportationer af både voksne og børn, trods navnet indebærer en væsentlig risiko for destabilisering.

En deportationskorridor solgt til hjemlige vælgere

Der er mange grunde til at være varsom og kritisk overfor regeringers påstande om den overhængende realisering af returcentre for uledsagede mindreårige i Afghanistan. Men hvorfor bliver disse påstande så ved med dukke op? En mulighed er, at ERPUM, Joint Way Forward-aftalen samt det nylige dansk-norske samarbejde er politik der skal bruges til at mobilisere hjemlige vælgersegmenter, snarere end til at adressere og løse de komplekse problemstillinger der omgiver årsagerne, dynamikkerne og fremtidsudsigterne hvad angår uledsagede mindreårige på flugt. Både den danske og norske regeringer forfølger i stigende grad anti-indvandringspolitikker, og er enten bestående af, eller baseret på støtte fra, højre-nationalistiske politiske partier.

Det norske Fremskrittsparti har accelereret deportationspolitikker således at Norge nu deporterer flere mennesker til Afghanistan end noget andet land, proportionelt set. Partiet har bl.a. modtaget udbredt kritik for massedeportationer af børnefamilier til det krigsplagede land. I 2015 modtog Norge, sammen med Danmark og fem andre europæiske lande, officielle diplomatiske breve fra de

afghanske myndigheder, der bad om et stop for tvangshjemsendelser indtil en ny repatrieringsaftale var blevet forhandlet hjem. Den norsk-drevne og dansk-støttede aktivitet i 2018 indikerer dog at regeringerne synes villige til at ignorere de gentagne afghanske advarsler og afvisninger af denne børnedeportationskorridor.

Den svenske Lövrén-regering ser ud til at have taget konsekvensen af ERPUMs fiasko, og den accelererende destabilisering af Afghanistan, ved at formulere et lovforslag om at 9000 afghanske unge, der lige nu lever i uvished og skyggen af deportation i det svenske asylsystem, kan blive bevilget midlertidigt ophold, med mulighed for skolegang, og derefter mere permanent tilknytning til det svenske samfund. Derved er den svenske politik drejet bort fra den tid hvor Migrationsverket stod for at koordinere ERPUM-projektet. Men det svenske valg i september 2018 bliver afgørende, for mens Sverigesdemokraterne kræver at alle børnene deporteres straks, er den borgerlige opposition i øjeblikket delt om forslaget, ligesom visse af de svenske retsinstanser er det.

De bekymrende fremtidsudsigter

Betragter man de politiske udmeldinger, Joint Way Forward-aftalen samt ERPUM, er det klart at regeringerne bag ønsket om deportationer til Afghanistan forbigår de mange rapporter om de dybt bekymrende risici forbundet med deportationer af voksne og især af børn til Afghanistan. I stedet søger de nordiske regeringer at dække sig ind bag hvad der refereres til som muligheden for "intern flugt". Men derved undlader man at forholde sig til presserende og afgørende spørgsmål om barnets tarv i situationer med intern fordrivelse, eskalerende vold og gengældelse, tvangsrekruttering og irregulær re-migration.

En deportationskorridor med sådanne konsekvenser vil helt givet udgøre et farligt eksperiment med børns liv, ve og vel, og dette står i direkte kontrast med nordiske landes italesættelse af egne praksisser som familiegenforening, uddannelse og omsorg for de børn der ankommer alene til de nordiske asylsystemer.

Info om forfatteren:

Dr. Martin Lemberg-Pedersen, MA, BA

Assistant Professor, Global Refugee Studies

Department of Culture and Global Studies

Aalborg University

Frederikskaj 10B, 3.floor

2450 Copenhagen SW

Office phone: +45 99402853

Mobile: +45 53503069

[Mail:lemberg@cgs.aau.dk](mailto:lemberg@cgs.aau.dk)

Skype: martinlebergpedersen

grs.cgs.aau.dk

Selected recent publications:

The Globe Post: [Danish-Norwegian Return Center in Kabul Would Experiment with Children's Lives](#)

Løsningskatalog: [Alternativer til Flugt og Afvisning](#)

Slate France: [L'Union Européenne a aussi une responsabilité dans la tenue des marchés aux esclaves en Libye.](#)

Al Jazeera Op-Ed: [Making Money from EU's Migration Policies in Libya](#)